

УДК 378.147:793.3

DOI <https://doi.org/10.32782/ART/2024-1-2>

ОЦІНКА ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ: ВИВЧЕННЯ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ ТА МЕТОДИК

Білоусенко Інна Валеріївна

старша викладачка кафедри хореографічного мистецтва
Херсонського державного університету
ORCID ID: 0000-0002-9779-2176
e-mail: ibilousenko@ksu.ks.ua

Васяк Валентин Анатолійович

доцент кафедри хореографічного мистецтва
Херсонського державного університету
ORCID ID: 0000-0001-7851-0068
e-mail: vasyakvalentin@gmail.com

Рехліцька Алла Євгенівна

доцентка кафедри хореографічного мистецтва
Херсонського державного університету
ORCID ID: 0000-0001-5320-4312
e-mail: allarehlickaya@gmail.com

Дистанційне навчання стало невід'ємною складовою частиною підготовки майбутніх фахівців будь-яких галузей, зокрема й мистецької. Це пов'язано з його гнучкістю та доступністю для всіх учасників освітнього процесу, використанням різноманітних технологій та інноваційних методів. Проте, незважаючи на численні позитивні аспекти, підготовка фахівців у хореографічному мистецтві з використанням інноваційних форм навчання потребує детального дослідження. Метою статті є проведення аналізу впливу дистанційного навчання на підготовку майбутніх хореографів. Заклади освіти активно впроваджують численні інновації у процес підготовки майбутніх хореографів, до яких належать методичні принципи, форми викладання та навчання. Окреслено методичні принципи підготовки майбутніх хореографів. Визначено, що дистанційна форма навчання є однією з головних інновацій у системі освіти. Охарактеризовано основні форми організації занять для майбутніх хореографів під час дистанційного навчання: відео– та аудіоконференції, вільне навчання та самоосвіта. Поширеним є використання відеоуроків, вебінарів та інтерактивних платформ, що сприяє доступності навчального матеріалу. Проведення майстер-класів також є ефективним методом підготовки майбутніх хореографів, і в умовах дистанційного навчання цей підхід може бути адаптований за допомогою платформ для проведення відеоконференцій. Водночас ці методи навчання вимагають від здобувачів освіти більшої самостійності та вміння керувати своїм освітнім процесом. Дистанційна форма навчання суттєво впливає на процес підготовки майбутніх хореографів, змінюючи спосіб сприйняття і вивчення матеріалу та вимагаючи більшої самодисципліни й організованості. З одного боку, дистанційне навчання може надати майбутнім хореографам доступ у будь-який час до великої кількості інформаційних ресурсів, вебінарів, інтерактивних платформ. З іншого – воно обмежує фізичну практику та взаємодію між учасниками освітнього процесу. Тому ефективність дистанційного навчання у підготовці хореографів залежить від балансу між інноваційними методами навчання та традиційними, а також від індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Ключові слова: інновації, дистанційне навчання, хореографічна освіта, методичні принципи, інформаційно-комунікаційні технології.

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF DISTANCE EDUCATION ON THE PROCESS OF TRAINING FUTURE CHOREOGRAPHERS: STUDY OF MODERN STRATEGIES AND METHODS

Inna Bilousenko

Kherson State University

Valentin Vasyak

Kherson State University

Alla Rekhlytska

Kherson State University

Nowadays, distance education has become an integral part of the training of future specialists in any field, including art. This is due to its flexibility, accessibility for all participants of the educational process, use of various technologies and innovative methods. However, despite numerous positive aspects, the training of choreographic art specialists using innovative forms of education requires careful research and study. The purpose of the article was to analyze the influence of distance learning on the training of future choreographers. Educational institutions actively implement various innovations in the process of training future choreographers, which include methodical principles, forms of teaching and learning. Methodical principles of training future choreographers are outlined. It was determined that distance education is one of the main innovations in the education system. The main forms of organizing classes for future choreographers during distance learning are characterized – video conferences, audio conferences, free learning and self-education. The use of video lessons, webinars and interactive platforms is widespread, which facilitates the availability of educational material. Conducting master classes is also an effective method of training future choreographers, and in the context of distance learning, this approach can be adapted using video conferencing platforms. At the same time, these learning methods require students to be more independent and able to manage their learning. The distance form of education significantly affects the process of training future choreographers, changing the way of perceiving and studying the material and requiring greater self-discipline and organization. On the one hand, distance learning can give future choreographers access at any time to a large number of information resources, webinars, and interactive platforms. On the other hand, it limits physical practice and interaction between the participants of the educational process. Therefore, the effectiveness of distance learning in the training of choreographers depends on the balance between innovative teaching methods and traditional ones, as well as on the individual characteristics of the students.

Key words: *innovations, distance learning, choreographic education, methodological principles, information and communication technologies.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток технологій досить сильно вплинув на сферу освіти, результатом чого стало активне впровадження онлайн-форм навчання. В Україні дистанційне навчання стало одним із ключових майже для всіх закладів освіти з початком повномасштабного вторгнення. У сфері мистецької освіти, зокрема у підготовці майбутніх хореографів, упровадження дистанційного навчання мало як переваги, так і недоліки. Розуміння впливу дистанційної форми навчання на процес підготовки майбутніх хореографів має вирішальне значення для адаптації сучасних стратегій і методів для задоволення мінливих потреб освітньої сфери.

Аналіз останніх досліджень. Питання підготовки майбутніх хореографів в умовах дистанційного навчання є актуальним у сучасній системі освіти України. Основні тенденції та передовий досвід у сучасній хореографічній освіті були розглянуті Г. Бучківською та ін. Автори визначили, що найголовнішою тенденцією сьогодні є те, що

українські заклади вищої освіти, які навчають майбутніх хореографів, активно впроваджують численні інновації у процес їх підготовки (Бучківська та ін., 2024). Однією з головних інновацій у системі вищої освіти України останнім часом стало дистанційне навчання. В. Зінченко, Н. Квітко та Л. Михайлова проаналізували особливості його впровадження в умовах воєнного стану в Україні та визначили, що дистанційною формою навчання є взаємодія між викладачем і здобувачем освіти, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій (Зінченко та ін., 2024, с. 153). Е. Мельник проаналізувала особливості викладання хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти в умовах сьогодення. Авторка зазначила, що комплексний характер професійної підготовки майбутніх фахівців передбачає вивчення студентами цілого спектру хореографічних дисциплін, що спрямовані на формування основних особистісно-професійних якостей (Мельник, 2023). Л. Паньків висвітлила

питання модернізації фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін на основі використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ). Їх упровадження в умовах дистанційного навчання, на думку авторки, сприяє інтерактивності освітнього процесу та забезпечує високу ефективність підготовки майбутніх фахівців мистецької галузі (Паньків, 2023, с. 14).

О. Козачук та Л. Косаковська акцентували на значущості професійно-практичної підготовки педагога-хореографа як багаторівневої та різноцільової системи, де хореографічна освіта нерозривно пов'язана з формуванням загальнопедагогічних компетентностей, актуалізацією розвитку особистісних якостей, інтелектуальної та емоційної сфер у майбутнього фахівця (Козачук, & Косаковська, 2022).

Незважаючи на істотну кількість досліджень щодо питання підготовки майбутніх хореографів у сучасному світі, окремі аспекти впливу дистанційного навчання на освітній процес не є повністю розкритими і вимагають більш ґрунтовного вивчення.

Метою статті є дослідження впливу дистанційної форми навчання, його методик та стратегій на підготовку майбутніх хореографів.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку зі змінами у соціумі, швидким розвитком технологій та інтеграцією України у світовий освітній простір підготовка фахівців-хореографів у мистецько-

педагогічному напрямі починає активно трансформуватися. Культурно-освітні інтеграційні процеси призводять до проникнення у вітчизняну систему освіти європейських норм і стандартів шляхом узгодження положень системи вищої освіти, оновлення змісту та форм організації освітнього процесу (Бучківська та ін., 2024).

Сучасна парадигма хореографічної освіти відповідає науковим та педагогічним теоріям і методам, інноваційним технологіям та модернізованому освітньому середовищу. Вона спрямована на розвиток компетентної й мотивованої особистості та враховує соціокультурні особливості, національні традиції й світові інновації. Професійна хореографічна освіта в Україні на сучасному етапі реагує на цивілізаційні виклики, захищає гуманність і духовність, протистоїть загрозам механізації та роботизації (Мартинів, 2024).

Заклади вищої освіти активно впроваджують різні інновації у процес підготовки майбутніх хореографів, до яких належать нові методичні принципи, форми викладання та навчання. Сучасні методичні принципи в професійній підготовці хореографів проілюстровано на рис. 1.

В умовах, що склалися, відбувається активне впровадження дистанційної форми навчання у процес підготовки майбутніх хореографів, що ґрунтується на застосуванні ІКТ. Дистанційне навчання відрізняється від інших форм технічними вимогами, цілями, змістом, методами, моти-



Рис. 1. Сучасні методичні принципи підготовки майбутніх хореографів

Джерело: узагальнено авторами на основі (Бучківська та ін., 2024)

вацією, структурою і термінами, що надає йому статус самостійної форми освіти. Ця організаційна модель дає змогу навчатися без фізичної присутності у закладі вищої освіти та після завершення отримати документи державного зразка, що підтверджують досягнутий освітній або кваліфікаційний рівень (Зінченко та ін., 2024).

У процесі дистанційного навчання ключова роль належить викладачам, які є наставниками та тьюторами, що залучені не лише до проведення занять, а й до організації освітнього процесу. Вони повинні володіти відповідними організаційськими та кваліфікаційними якостями. Тьютори мотивують здобувачів вищої освіти до навчання, передають їм свій практичний досвід та позитивні емоції, а також контролюють хід і результати навчання (Олексюк та ін., 2023, с. 47).

Основними формами організації занять для майбутніх хореографів під час дистанційного навчання є:

1) відеоконференції (форма навчання, де між учасниками освітнього процесу відбувається безпосередній зоровий контакт, комунікація, обмін думками);

2) аудіоконференції (форма навчання, яка здійснюється під час телефонної розмови);

3) вільне навчання (самостійна форма навчання, яка характеризується відсутністю безпосереднього контакту між викладачем і здобувачами освіти);

4) самоосвіта (форма, під час якої здобувач освіти самостійно вдосконалює свої знання).

Під час дистанційного навчання майбутніх хореографів активно використовуються відеоуроки, що сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу. Наприклад, за допомогою платформи Zoom, яка застосовується для організації відеоконференцій, здобувачі освіти можуть вивчати певні елементи хореографії у режимі реального часу. Також викладачі мають змогу записувати свої заняття з фахових дисциплін і поширювати записаний матеріал у своєму виконанні серед здобувачів освіти. До основних переваг цієї платформи належать можливість одночасної участі в онлайн-заняттях до 100 користувачів, демонстрація матеріалів на робочому столі персонального комп'ютера під час онлайн-занять, наявність приватних і загальних чатів для листування та обміну різними навчальними матеріалами (Манелюк, 2023).

Ефективною формою організації підготовки майбутніх хореографів є проведення майстер-класів (Кундис та ін., 2023, с. 891). В умовах дистанційного навчання цей метод підготовки вимагає адаптації традиційної форми організації таких занять до віртуального середовища. Це може бути здійснено через використання спеціальних платформ для відеоконференцій (Zoom, Google Meet,

Skype), де авторитетний викладач або виконавець може проводити заняття та ділитися своїм досвідом зі здобувачами освіти у реальному часі. До того ж відеозаписи майстер-класів можуть бути доступні для перегляду здобувачами освіти у будь-який зручний для них час, що дає змогу самостійно засвоювати матеріал. Такий підхід дає змогу майбутнім фахівцям хореографам набувати творчий педагогічний досвід і вдосконалювати технічну майстерність.

Також важливим складником підготовки майбутніх хореографів у сучасних умовах дистанційного навчання є вебіари. Термін «вебінар» походить від англійського web – мережа, що вказує на його проведення у мережі Інтернет. Вебіари для майбутніх хореографів завжди мають інтерактивний характер, дають змогу здобувачам освіти активно взаємодіяти з викладачами та один з одним. Вони можуть виступати з доповідями, презентаціями, брати участь у дискусіях та обговореннях мистецьких питань (Паньків, 2023, с. 16). Хоча проведення вебінарів вимагає наявності певного технічного обладнання, такого як мікрофон, навушники, вебкамера та відповідне програмне забезпечення, вони мають низку переваг, зокрема:

- незалежність від географічного розташування;
- можливість взаємодії у режимі реального часу через відео– та аудіозв'язок;
- можливість запису для подальшого перегляду та вивчення матеріалу.

Незважаючи на численні переваги дистанційної форми навчання в підготовці майбутніх хореографів, є й певні проблеми, які варто враховувати під час організації освітнього процесу. На основі практичного досвіду викладачів кафедри хореографії можна зробити висновок, що навчальний процес у режимі онлайн продемонстрував низьку ефективність для практичного засвоєння хореографічного матеріалу здобувачами освіти молодших курсів (Єфімова та ін., 2023). Під час пояснення нового матеріалу виникали труднощі як із боку викладача, так і з боку здобувачів. До незначних проблем, з якими стикнулися майбутні хореографи, належить відсутність у смартфоні можливості одночасного відтворення музики та відеозапису. Зазвичай для запису танцювальних фрагментів використовується телефон, проте для прослуховування музики здобувачам освіти потрібно було знаходити інший додатковий пристрій, що у деяких випадках було проблематичним. Іншою проблемою для здобувачів хореографічної освіти в умовах дистанційного навчання є відсутність необхідних побутових умов для виконання танцювальних рухів та атрибутів (станок, дзеркало тощо).

Для поліпшення якості процесу підготовки майбутніх хореографів в умовах дистанційної

форми навчання можуть бути надані такі рекомендації для викладачів:

– створювати відеокурси з докладним поясненням та практичною демонстрацією матеріалу згідно з навчальною програмою на платформі YouTube;

– розвивати вміння цікаво подавати навчальний матеріал, стимулювати активність та самоосвіту здобувачів освіти (наприклад, за допомогою використання дошки Padlet або Canva);

– підтримувати постійний зв'язок зі здобувачами молодших курсів, надаючи консультації та проводячи індивідуальну роботу.

Дистанційне навчання може сприяти вихованню у здобувачів освіти концентрації, уваги, стійкості, технічності, системності та ефективності в сольному виконавстві, а також сприяти розширенню кругозору та наполегливості в отриманні професійних якостей. Проте така форма навчання буде найбільш ефективною у змішаному форматі разом із традиційною освітою через характерні особливості професії хореографа (Мерлянова, 2021).

Процес організації професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців у галузі хореографії у рамках вищої педагогічної освіти є динамічною системою, що потребує постійного оновлення пріоритетів у розвитку змісту, науково-методичного забезпечення та систематичного розширення професійного словника через призму соціальних викликів, напрямів та об'єктів майбутньої діяльності здобувачів хореографічної освіти, а також загальних стратегій розвитку галузі цього напрямку освіти (Козачук & Косаковська, 2022).

Висновки. Освітній процес в Україні постійно трансформується, вдосконалюється та розвивається завдяки впровадженню інноваційних технологій, використанню мережі Інтернет, проведенню нових наукових досліджень. Хоча основним принципом залишається традиційне навчання, яке проводиться у навчальних аудиторіях, останніми роками невід'ємною частиною освітнього процесу стало дистанційне навчання. У зв'язку з уведенням воєнного стану в Україні з 2022 р. воно стало одним із ключових складників освітньої системи. Хореографічні заклади вищої освіти перейшли на дистанційне навчання та адаптували навчальний процес відповідно до вимог сучасності. Вони розширили навчальні програми, додаючи багато Інтернет-ресурсів, нових методичних принципів та технологій. Оцінка впливу дистанційної форми навчання на підготовку майбутніх хореографів має велике значення для розвитку цього напрямку освіти відповідно до сучасних тенденцій і технологічних досягнень. Проаналізувавши основні стратегії та методики дистанційної форми навчання майбутніх хореографів, визначено, що така форма може бути найбільш ефективною у поєднанні з традиційною освітою. Вона може бути додатковим джерелом знань, умінь та навичок, але мистецькі професії найкраще здобуваються через групові практичні заняття, систематичний тренінг та під керівництвом висококваліфікованого викладача.

Перспективним напрямом подальших досліджень може бути порівняльний аналіз різних форматів дистанційного навчання, а саме синхронного та асинхронного, для визначення їх ефективності у навчанні майбутніх хореографів.

Література:

Бучківська Г., Балух М., Єфімчук О., Матушак Г., Циганик М. (2024). Тенденції та передовий досвід у сучасній хореографії: університетська освіта. *Перспективи та інновації науки*, (1(35)), 57–67. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-57-67](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-57-67).

Єфімова О.В., Барабаш О.В., Подкопай Є.Ю., Сидоренко В.А. (2023). Проблеми вивчення хореографічних дисциплін в умовах дистанційного навчання. *Витоки педагогічної майстерності*, (32), 124–127. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2023.32.292654>.

Зінченко В., Квітко Н., Михайлова Л. (2024). Специфіка й особливості організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану: виклики та стратегії подолання. *Перспективи та інновації науки*, (1(35)), 153–165. <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/8598/8644>.

Козачук О., Косаковська Л. (2022). Підготовка сучасного педагога-хореографа: теоретичні аспекти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (3(117)), 219–226. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21471>.

Кундис Р.Ю., Лавриненко С.О., Никорович І.Ю., Машталер І.І., Тіщенко О.М. (2023). Викладання хореографії у вищій школі в умовах сьогодення. *Вісник науки та освіти*, (4(10)), 885–897. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-885-897](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-885-897).

Манелюк Е.В. (2023). Викладання хореографічних дисциплін в закладах вищої освіти в умовах сьогодення. *Академічні візії*, (15). <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/117>.

Мартинів О.О. (2024). Особливості сучасної професійної хореографічної освіти. *Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики* (с. 538–539). Вінниця: УКРЛОГОС Груп. <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13194/1/50-72-PB.pdf#page=539>.

Мерлянова О. (2021). Роль дистанційного навчання в системі підготовки хореографів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, (1), 183–188. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2021.228839>.

Олексюк О., Теряєва Л., Теряєв В. (2023). Особливості організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. *Освітологічний дискурс*, (1(40)), 40–58. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.13>.

Паньків Л. (2023). Особливості використання сучасних інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*, 175(19), 14–18. <https://doi.org/10.58407/231903>.

References:

Buchkivska H., Balukh M., Yefimchuk O., Matushchak H., Tsyhanyk M. (2024). Tendentsii ta peredovyi dosvid u suchasni khoreohrafi: universytetska osvita [Trends and best practices in contemporary choreography: university education]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and Innovations of Science*, (1(35), 57–67. Retrieved from [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-57-67](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-57-67) [in Ukrainian].

Yefimova O.V., Barabash O.V., Podkopai Ye. Yu., Sydorenko V.A. (2023). Problemy vyvchennia khoreohrafichnykh dystsyplin v umovakh dystantsiinoho navchannia [Problems of studying choreographic disciplines in distance learning conditions]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – Origins of Pedagogical Skill*, (32), 124–127. Retrieved from <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2023.32.292654> [in Ukrainian].

Zinchenko V., Kvitko N., Mykhailova L. (2024). Spetsyfika y osoblyvosti orhanizatsii dystantsiinoho navchannia v umovakh voiennoho stanu: vyklyky ta stratehii podolannia [The specifics and peculiarities of the organization of distance learning in the conditions of martial law: challenges and coping strategies]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and Innovations of Science*, (1(35), 153–165. Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/8598/8644> [in Ukrainian].

Kozachuk O., Kosakovska L. (2022). Pidhotovka suchasnoho pedahoha-khoreohrafa: teoretychni aspekty [Training of a modern pedagogue-choreographer: theoretical aspects]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, (3(117), 219–226. Retrieved from <https://10.24139/2312-5993/2021.03/219-227> [in Ukrainian].

Kundys R.Yu., Lavrynenko S.O., Nykorovych I.Yu., Mashtaler I.I., Tishchenko O.M. (2023). Vykladannia khoreohrafi u vyshchii shkoli v umovakh sohodennia [Teaching choreography in higher education in today's conditions]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education*, (4(10), 885–897. Retrieved from [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-885-897](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-885-897) [in Ukrainian].

Maneliuk E.V. (2023). Vykladannia khoreohrafichnykh dystsyplin v zakladakh vyshchoi osvity v umovakh sohodennia [Teaching choreographic disciplines in institutions of higher education in today's conditions]. *Akademichni vizii – Academy Vision*, (15). Retrieved from <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/117> [in Ukrainian].

Martyniv O.O. (2024). Osoblyvosti suchasnoi profesiinoi khoreohrafichnoi osvity [Features of modern professional choreographic education]. In *Period transformatsiinykh protsesiv v svitovii nauksi: zadachi ta vyklyky* [The period of transformational processes in world science: Tasks and challenges] (pp. 538–539). Vinnytsia: TOV «UKRLOHOS Hrup». Retrieved from <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13194/1/50-72-PB.pdf#page=539> [in Ukrainian].

Merlianova O. (2021). Rol dystantsiinoho navchannia v systemi pidhotovky khoreohrafi [The role of distance learning in the choreographer training system]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of Scientific Works of Uman State Pedagogical University*, (1), 183–188. Retrieved from <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2021.228839> [in Ukrainian].

Oleksiuk O., Teriaieva L., Teriaiev V. (2023). Osoblyvosti orhanizatsii osvithnoho protsesu v umovakh dystantsiinoho navchannia [Peculiarities of the organization of the educational process in the conditions of distance learning]. *Osvitohichnyi dyskurs – Educational Discourse*, (1(40), 40–58. Retrieved from <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.13> [in Ukrainian].

Pankiv L. (2023). Osoblyvosti vykorystannia suchasnykh informatsiinykh tekhnologii u protsesi pidhotovky maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva ta khoreohrafi [Peculiarities of the use of modern information technologies in the process of training future teachers of musical art and choreography]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T.H. Shevchenka – Bulletin of the Chernihiv Collegium National University Named after T. G. Shevchenko*, 175(19), 14–18. Retrieved from <https://doi.org/10.58407/231903> [in Ukrainian].